

Ενότητα 4^η: Συνταγματικές Διατάξεις & Κανόνες Θεμελιώδεις Συνταγματικές Αρχές Τα Όργανα του Κράτους

Δημήτρης Σ. Νικηφόρος

ΜΔΕ Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικής Επιστήμης

Βοηθός Έρευνας και Διδασκαλίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

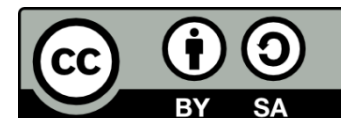

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

- Οι συνταγματικές διατάξεις
- Οι συνταγματικοί κανόνες
- Οι πηγές δικαίου
- Οι θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές (ορολογικές αποσαφηνίσεις, θεμελιώδης χαρακτήρας τους, νομική σημασία τους, διακρίσεις τους)
- Οι αντισυνταγματικές διατάξεις του Συντάγματος
- Τα όργανα του Κράτους: ορισμός, διακρίσεις

Σκοποί ενότητας

- Να γίνει κατανοητή η διάκριση μεταξύ συνταγματικών διατάξεων και κανόνων
- Να παρουσιαστεί η διάκριση μεταξύ «οργανωτικών βάσεων του πολιτεύματος» και «θεμελιωδών αρχών του Συντάγματος» και να κατανοηθεί η σημασία της
- Να παρουσιαστεί η προβληματική περί «αντισυνταγματικών διατάξεων του Συντάγματος» και η κριτική της
- Να παρουσιαστούν οι διακρίσεις των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών
- Να γίνει αντιληπτός ο ορισμός της έννοιας του κρατικού οργάνου και οι διακρίσεις του

I.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ & ΚΑΝΟΝΕΣ

Συνταγματικοί Κανόνες

- Στις συνταγματικές διατάξεις περιλαμβάνονται:
 - α) Θεμελιώδεις αρχές
 - β) Θεμελιώδεις κανόνες
- **ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ:** αφηρημένη διατύπωση κανονιστικής επιταγής, συνάγονται ερμηνευτικά από τις συνταγματικές διατάξεις ενόψει πραγματικής/ υποθετικής εφαρμογής τους
- Η μετάβαση από τη συνταγματική διάταξη στον συνταγματικό κανόνα: μέσω της ερμηνείας κατ' ενάσκηση της κρατικής εξουσίας, χωρίς να απαγορεύεται η διατύπωση προτάσεων για το κανονιστικό περιεχόμενο διατάξεων από οποιονδήποτε ερμηνευτή του δικαίου, ακόμη και μεμονωμένο πολίτη
- Εκφορά κανόνων δικαίου \longrightarrow 2 προτάσεις: 1 δευτερεύουσα υποθετική («πραγματικό») και 1 κύρια («έννομη συνέπεια/ κύρωση»)

(βλ. Αντ. Μανιτάκη, Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους – Με στοιχεία Πολιτειολογίας, έκδοση Γ', Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 240)

Συνταγματικές Διατάξεις Vs Κανόνες

Συνταγματικές Διατάξεις

- Αναπόσπαστο μέρος γραπτού κειμένου αποτυπωμένες στο κείμενο του γραπτού Συντάγματος/ περιέχονται στις αριθμημένες παραγράφους των άρθρων του/ στις μη αριθμημένες υποδιαίρεσεις τους (εδάφια)
- Γίνονται αντικείμενο ερμηνείας κάθε φορά που χρειάζεται να εφαρμοστούν
- Ανήκουν στο θετικό δίκαιο

Συνταγματικοί Κανόνες

- Μία από τις σημασίες που παίρνει η συνταγματική διάταξη μέσω της ερμηνευτικής διαδικασίας από κάθε συνταγματική διάταξη είναι δυνατόν να συναχθούν περισσότεροι και απροσδιόριστοι εκ των προτέρων κανόνες
- Έχουν πληρότητα σε αντίθεση με τις διατάξεις που μπορεί να εμφανίζονται ελλειπτικές οι συνταγματικοί κανόνες μπορεί να σχηματίζονται από πλείονες διατάξεις

(βλ. Αντ. Μανιτάκη, Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους – Με στοιχεία Πολιτειολογίας, έκδοση Γ', Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 238-241)

Συνταγματικές Διατάξεις Vs Κανόνες (Παραδείγματα)

- **Άρθρο 110§1 Συντ.** —————> μη αναθεωρήσιμες «διατάξεις»: συγκεκριμένα άρθρα ή τμήματα (παραγράφους) άρθρων (πχ 2§1, 26 Συντ.) ή αναφορά στο θέμα (διατάξεις «που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του Πολιτεύματος ως Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας») και έμμεσα στις αντίστοιχες διατάξεις
- **(Ολ.) ΣτΕ 5148/1987** —————> προσβολή ως αντισυνταγματικού του ΠΔ που μεταγλώττισε στη δημοτική τον ΚΠολΔ/ το δικαστήριο έκρινε ότι η διάταξη μπορεί να μεταβληθεί εξωτερικά στη γλωσσική της μορφή (καθαρεύουσα – δημοτική), αλλά το κανονιστικό φορτίο της να παραμείνει εσωτερικά ανέπαφο

«Κανόνας είναι το νόημα του κειμένου που ο νομοθέτης χρησιμοποιεί, μέσω του οποίου διαμηνύει το περιεχόμενο της επιταγής του.»

Πηγές Δικαίου

- Εκφράζουν τη βούληση ενός δικαιοπαραγωγικού οργάνου, η οποία εκφέρεται με τη μορφή της διάταξης —————> στη διάταξη αποτυπώνεται η κανονιστική θέληση του δημιουργού της πράξης και από αυτήν εξάγονται στη συνέχεια ερμηνευτικά οι κανόνες
- **ΠΗΓΗ ΔΙΚΑΙΟΥ:** η ειδική μορφή (ή τύπος) με την οποία εκδηλώνεται η διαδικασία παραγωγής μιας ειδικής κατηγορίας κανόνων δικαίου/ «τα γεγονότα ή τις πράξεις στις οποίες η έννομη τάξη απονέμει την ικανότητα να παράγουν κανόνες δικαίου» (F. Sorrentino)
- - Σύνταγμα
- - Διεθνείς Συνθήκες
- - Νόμος
- - Κανονιστικές Πράξεις της Διοίκησης (ΠΔ, Υπουργικές Αποφάσεις)
- Οι πράξεις με τις οποίες παράγονται οι κανόνες δικαίου δεν πρέπει να συγχέονται με τα όργανα που είναι εξοπλισμένα με κανονιστική εξουσία

(βλ. Αντ. Μανιτάκη, Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους – Με στοιχεία Πολιτειολογίας, έκδοση Γ΄, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 239-240 &

Βλ. Δ. Θ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Α΄, έκδοση Δ΄, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1994, σ. 39-44)

II.

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ
ΑΡΧΕΣ

Ορολογικές Διασαφηνίσεις

- **«Οργανωτικές βάσεις του κράτους (Αλ. Σβώλος) ή του πολιτεύματος (Αρ. Ι. Μάνεσης)»** → αδυναμίες του όρου:
 - α) σ' αυτόν μπορούν να υπαχθούν αρχές όπως η μοναρχική, ως βάση ενός καθεστώτος απόλυτης μοναρχίας/ Μας ενδιαφέρουν οι βάσεις του Συνταγματικού Κράτους
 - β) δεν αφορούν μόνον την οργάνωση του κράτους, αλλά και τη σχέση με τα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες (βλ. πχ. δημοκρατική αρχή)
- **«Θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος (Δ. Θ. Τσάτσος)»** → ορθότερος όρος:
 - α) οι αρχές αυτές έχουν θεμελιακή σημασία για την όλη έννομη τάξη, λειτουργώντας ως τα ενοποιητικά για τον κοινωνικό σχηματισμό σύμβολα κοινών για τους μετέχοντες σ' αυτόν αξιών (πολιτική σημασία αρχών)
 - β) στη μορφή του πολιτεύματος δεν συγκαταλέγονται μόνο αρχές στενά οργανωτικές αλλά και ουσιαστικές

(βλ. Αντ. Μανιτάκη, Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Ι, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σ. 39-41)

Μεθοδολογικές Συνέπειες της Διάκρισης

- Ο όρος «**οργανωτικές βάσεις του κράτους ή του πολιτεύματος**»:

α) σχετίζεται με την πριν τη μεταπολίτευση ιδέα περί Συντάγματος, το οποίο αντιμετωπιζόταν κυρίως ως οργανωτικό θεμέλιο του Κράτους —————> π.χ. κοινοβουλευτικό και αντιπροσωπευτικό σύστημα: θεσμοί οργανωτικού χαρακτήρα που συγκροτούν, οργανώνουν και μορφοποιούν την κρατική εξουσία

β) υποδηλώνει μια θεσμική θεώρηση του αντικειμένου και μεθοδολογικά προτρέπει στη γνωστική κατά προτεραιότητα προσέγγισή του

- Ο όρος «**θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος**»:

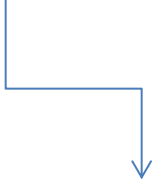
α) δηλώνει τη μετατόπιση της ενέργειάς τους από τη συστατική στιγμή του Συντάγματος στην κανονιστική του σημασία, η οποία ξεδιπλώνεται κυρίως κατά την ισχύ και εφαρμογή τους —————> συνέπεια της εδραίωσης του δημοκρατικού και κοινοβουλευτικού χαρακτήρα του πολιτεύματος, μετά τη μεταπολίτευση

β) υπονοεί κανονιστική κατά βάση σύλληψη —————> είναι ανοικτή σε μια νομική ερμηνευτική προσέγγιση

(βλ. *Αντ. Μανιτάκη*, Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Ι, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σ. 39-41)

Από πού πηγάζει ο θεμελιώδης χαρακτήρας των αρχών;

- α) Τυπικό Κριτήριο: επειδή το Σύνταγμα το ορίζει
 - β) Ουσιαστικό Κριτήριο: λόγω του κεντρικού νοηματικού (πολιτικού και θεσμικού) ρόλου που έχει η αρχή στο οικοδόμημα του Συντάγματος
 - γ) Συνδυασμός των κριτηρίων α και β: πρωτίστως, από την καταστατική σημασία τους από άποψη περιεχομένου για τη συνοχή και ερμηνεία των δικαιικών κανόνων και, δευτερευόντως, από την ένταξή τους στο τυπικό Σύνταγμα
-
- Ο θεμελιώδης χαρακτήρας τους δεν είναι αμετάκλητος και μπορεί να επεκταθεί και σε άλλες αρχές, λόγω της δημιουργίας νέων ιστορικών δεδομένων [πχ: αρχή προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος (24§1 Συντ.)]

Νομική Σημασία των Θεμελιωδών Συνταγματικών Αρχών

- Απλές επικεφαλίδες του κανονιστικού περιεχομένου του Συντάγματος (βλ. π.χ. 1§1 Συντ.); —————> Υποβάθμιση κανονιστικής ποιότητας του Συντάγματος/ Όλες οι διατάξεις του δεσμευτικοί κανόνες

- Το ίδιο ισχύει και για τις θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές:

α) «έχουν ηυξημένην έκτασιν πολιτικής δυνάμεως έναντι των άλλων» διατάξεων του Συντ. (Γ. Κασιμάτης) [π.χ.: η θέση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας δεν είναι συμπληρωματική ή επικουρική, αλλά πρωτεύουσα]

β) αποτελούν τις βάσεις της νοηματικής ενότητας του Συντάγματος και συνιστούν τις ερμηνευτικές αφετηρίες για τον ερμηνευτή και εφαρμοστή του Συντάγματος (βλ. π.χ.: καθορισμός εκλογικών περιφερειών, κατ' άρθρο 54§1 Συντ. , με σεβασμό του άρθρου 1§1 Συντ.)

γ) συνιστούν ουσιαστικά όρια της αναθεώρησης του Συντάγματος, κατ' άρθρο 110§1 Συντ. —————> νομικά δεσμευτικό πλαίσιο για τον αναθεωρητικό νομοθέτη

(Βλ. Δ. Θ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β', έκδοση Δ', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σ. 39-44)

Αντισυνταγματικές Διατάξεις του Συντάγματος: υπάρχουν;

- Ζήτημα ιεραρχικής σχέσης των θεμελιωδών συνταγματικών αρχών με τους άλλους συνταγματικούς κανόνες
- Αρχές της δεκαετίας του 1950 —————> Γερμανία —————> υποστηρίχθηκε ότι υπάρχουν συνταγματικοί κανόνες και αρχές που έχουν ανώτερο τυπικό κύρος σε σχέση με άλλες συνταγματικές διατάξεις ακατάλυτες και απαραβίαστες ενσωματώνουν αρχές και αξίες
- Η κατασκευή αυτή, τελικά, δεν επικράτησε ούτε στη γερμανική θεωρία ούτε στη νομολογία
- Στην Ελλάδα —————> πρώτη πειστική αντίκρουση —————> Αρ. Ι. Μάνεσης (1956)

«Είναι νομικά αδιανόητη η ύπαρξη 'αντισυνταγματικών διατάξεων του Συντάγματος', δηλαδή διατάξεων που αντίκεινται σε άλλες διατάξεις του, οι οποίες π.χ. θεσπίζουν ανώτερες 'αξίες' ή 'αρχές'... Οι τυχόν μη εναρμονισμένες προς αυτές τις 'αρχές' διατάξεις του Συντάγματος δεν είναι αντισυνταγματικές. Είναι απλώς εξαιρέσεις των 'αρχών' του, θεσπιζόμενες από τον ίδιο συντακτικό νομοθέτη, οι οποίες, σαν τέτοιες, πρέπει βέβαια να ερμηνεύονται στενά.»

(Βλ. Δ. Θ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β', έκδοση Δ', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σ. 44-47)

Κριτική στη Θεωρία των Αντισυνταγματικών Διατάξεων του Συντάγματος

- Όλες οι συνταγματικές διατάξεις → νομικά ισότιμες/ ο θεμελιώδης χαρακτήρας ορισμένων συνταγματικών αρχών δεν διαφοροποιεί τη νομική τους αξία από τις άλλες συνταγματικές διατάξεις
- Οποιοδήποτε κρατικό όργανο → συντεταγμένο όργανο δυνάμει του Συντ. και υπό την κανονιστική εμπέλεια αυτού/ το όργανο του ελέγχου θα καθίστατο συντακτικός νομοθέτης
- Απουσία σταθερού κριτηρίου ελέγχου → ποιες συνταγματικές διατάξεις θα το συγκροτούσαν και ποιες θα γίνονταν αντικείμενο ελέγχου;
- Απουσία νομικού ερείσματος ελέγχου → πρόβλεψη αρμοδιότητας
- Άρθρο 110§1 Συντ. → όχι αυξημένη τυπική ισχύ στις διατάξεις των οποίων απαγορεύει την αναθεώρηση/ απευθύνεται προς τον αναθεωρητικό νομοθέτη/ όχι στον ερμηνευτή και εφαρμοστή του Συντάγματος
- Το Σύνταγμα → θεσμικό συμπύκνωμα ενός ευρύτερου συσχετισμού κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, που προκύπτει ιστορικά/ συναρθρώνεται σταδιακά → καθιέρωση φιλελεύθερων αρχών & στοιχείων κοινωνικού κράτους

(Βλ. Δ. Θ. Τσάτσου, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τόμος Β', έκδοση Δ', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σ. 39-44 &

Φ. Σπυρόπουλου, *Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006, σ. 158)

Αντισυνταγματικές Διατάξεις του Συντάγματος: Case Study

- Οι εσωτερικές αντιφάσεις του Συντάγματος αίρονται ερμηνευτικά με βάση την αρχή της ενότητας του Συντάγματος/ οι παρεκκλίσεις ορισμένων κανόνων του από τις θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές ηθελημένες από τον συνταγματικό νομοθέτη/ αμφίδρομη ερμηνευτική σχέση αρχών και διατάξεων
- **ΣτΕ 292/1984** —————> το δικονομικό απαράδεκτο του 90§6 Συντ. αντίκειται στο δικαίωμα δικαστικής προστασίας (20§1 Συντ.), στη συνταγματική κατοχύρωση της αιτήσεως ακυρώσεως (95 Συντ.) και στη θεμελιώδη αρχή της ισότητας (4§1 Συντ.);

«Κάθε διάταξη του ... Συντάγματος ... εφαρμόζεται υποχρεωτικώς ως προς το αντικείμενο, στο οποίο αναφέρεται, έστω και αν, επί διατάξεως που αφορά ωρισμένο ειδικό θέμα, η σχετική ρύθμιση δεν συμβιβάζεται με άλλες συναφείς διατάξεις ή γενικές αρχές του ίδιου Συντάγματος. Εν όψει δε της τυπικής νομικής ισοδυναμίας όλων των διατάξεων οι οποίες περιλαμβάνονται στο Σύνταγμα ... δεν μπορεί να υπάρξει διάταξη του Συντάγματος αυτού που να είναι άκυρη ή ανίσχυρη, και συνεπώς μη εφαρμόσιμη, λόγω αντιθέσεώς της προς άλλες διατάξεις ή αρχές του ίδιου Συντάγματος.»

Θεμελιώδεις Συνταγματικές Αρχές Vs Κανόνες Δικαίου

Θεμελιώδεις Συνταγματικές Αρχές

- Δεν εφαρμόζονται άμεσα σε πραγματικά περιστατικά/ προϋποθέτουν τη διαμεσολάβηση συνταγματικής διάταξης ή κανόνα/ ανευρίσκονται αφηρημένα
- Χρησιμεύουν για να στηρίξουν και να δικαιολογήσουν την εφαρμογή ή τη διάπλαση προς εφαρμογή σε μία συγκεκριμένη περίπτωση ενός ειδικού κανόνα
- Φωτίζουν το νόημα των υπό ερμηνεία συνταγματικών ή νομοθετικών διατάξεων και προσανατολίζουν τον ερμηνευτή στην επιλογή ορισμένων ερμηνευτικών προτάσεων του «ταμίευμα νοήματος συνταγματικών κανόνων» (Γ. Κασιμάτης)

Κανόνες Δικαίου

- Μπορούν να συναχθούν από αυτούς συγκεκριμένες συμπεριφορές
- Ανευρίσκονται ή διατυπώνονται πάντα ενόψει συγκεκριμένων περιστατικών
- Εφαρμόζονται άμεσα για να καθορίσουν μία συμπεριφορά
- Λειτουργούν ως διαμεσολαβητές μεταξύ της θεμελιώδους συνταγματικής αρχής και των υπό ρύθμιση συνταγματικών περιστατικών της υπόθεσης

(βλ. Αντ. Μανιτάκη, Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους – Με στοιχεία Πολιτειολογίας, έκδοση Γ', Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 245-247)

Διακρίσεις των Θεμελιωδών Αρχών

- α) Ρητές → βρίσκονται αποτυπωμένες στο Σύνταγμα (π.χ.: αρχή της λαϊκής κυριαρχίας)/ μπορεί να έχουν ανυψωθεί από γενικές αρχές του κοινού δικαίου σε συνταγματικές αρχές (π.χ.: η αρχή της αυτονομίας της ιδιωτικής βούλησης)

Άρρητες ή σιωπηρές → διαπλάθονται από τη δικαστική και θεωρητική πρακτική και καθιερώνονται από τη συνταγματική νομολογία/ διαθέτουν την ίδια τυπική ισχύ και αξία με τις ρητές (π.χ.: αρχή της ασφάλειας και βεβαιότητας του δικαίου)

- β) Θεμελιώδεις αρχές του πολιτεύματος → αφορούν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος/ σχετίζονται με την οργάνωση και τη λειτουργία των συνταγματικών οργάνων (π.χ.: δημοκρατική αρχή)

Θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος → αφορούν το σύνολο της έννομης τάξης/ στον τρόπο παραγωγής και εφαρμογής των κανόνων δικαίου από το νομοθέτη, τη διοίκηση και την εκτελεστική εξουσία/ ρυθμίζουν τις σχέσεις κράτους – ατόμου και ατόμων μεταξύ τους (π.χ.: αρχή της ισότητας, της αξίας του ανθρώπου, της αναλογικότητας)

(βλ. Αντ. Μανιτάκη, *Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους – Με στοιχεία Πολιτειολογίας*, έκδοση Γ', Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 242-245)

- Κατά τον Δ. Θ. Τσάτσο ο όρος «*θεμελιώδεις αρχές του Συντάγματος*» έναντι «*του Πολιτεύματος*» υποδηλώνει ότι αυτές οι αρχές δεν έχουν προσυνταγματικό χαρακτήρα, αλλά οφείλονται στις συγκεκριμένες επιλογές του συντακτ. Νομοθέτη

(βλ. Δ. Θ. Τσάτσο, *Συνταγματικό Δίκαιο*, τόμος Β', έκδοση Δ', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σ. 40)

Αντικείμενο μελέτης: Θεμελιώδεις Αρχές του Πολιτεύματος

- Δημοκρατική Αρχή
 - Αντιπροσωπευτική Αρχή
 - Κοινοβουλευτική Αρχή
 - Αρχή του Πολυκομματισμού
 - Αρχή της «Προεδρευόμενης» Δημοκρατίας
 - Αρχή της Διάκρισης των Λειτουργιών
 - Αρχή του Κράτους Δικαίου
 - Αρχή του Κοινωνικού Κράτους
- Σε περίπτωση νοηματικής σύγκρουσης μεταξύ θεμελιωδών αρχών του πολιτεύματος → εφαρμογή θεωρίας της πρακτικής αρμονίας (K. Hesse)

Ο συνταγματικός νομοθέτης θέσπισε τις θεμελιώδεις αρχές γιατί θέλησε να ισχύουν «εν τη συνθέσει» τους και ερμηνευόμενες κατά τρόπο που το νόημα της μιας να συμπληρώνει το νόημα της άλλης (π.χ.: κοινοβουλευτική αρχή – ελεύθερη εντολή Vs αρχή του πολυκομματικού συστήματος)

III.

ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ορισμός Κρατικού Οργάνου

- Κλασικός Ορισμός: «Τα φυσικά πρόσωπα, δια των οποίων κατά το Δίκαιον και επί τη βάσει του Συντάγματος ασκείται η κρατική εξουσία» (Αλ. Σβώλος, Αρ. Ι. Μάνεσης)
- Κριτική από Δ. Θ. Τσάτσο: ο ορισμός αυτός, ενώ δίνεται στο όργανο, ανταποκρίνεται στο φορέα του οργάνου/ προσωποποίηση (νομικός ανθρωπομορφισμός) της έννοιας όργανο/ όταν το Σύνταγμα μνημονεύει όργανα δεν μπορεί να αναφέρεται στα εκάστοτε φυσικά πρόσωπα που κατέχουν το αξίωμα/ τα φυσικά πρόσωπα με τα οποία στελεχώνονται τα όργανα (βλ. Δ. Θ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β΄, έκδοση Δ΄, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σ. 134-136)
- Φορείς των οργάνων (από το άρθρο 26 Συντ.: όχι γενική απαγόρευση ταυτοπροσωπίας μεταξύ φορέων διαφορετικών κρατικών λειτουργιών/ π.χ.: βουλευτής & υπουργός)/ Αναγκαία η διάκριση: θεμελίωση συνέχειας οργάνων, ανεξάρτητα από παραίτηση ή βιολογικό τέλος φορέα
- Κρατικό Όργανο κατά Δ. Θ. Τσάτσο: «Οργανωτική μονάδα που είναι υποκείμενο λειτουργιών και αρμοδιοτήτων» (βλ. Δ. Θ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β΄, έκδοση Δ΄, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σ. 136-139)
- Σύγχρονος Ορισμός: «Θεσμικό υποκείμενο αρμοδιοτήτων που συγκροτείται και λειτουργεί με βάση κανόνες δικαίου και, μέσα στο πλαίσιο αυτό, εκφράζει τη βούληση της πολιτείας» (βλ. Κ. Χ. Χρυσόγονου, Συνταγματικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σ. 403)

Η έννοια της αρμοδιότητας του κρατικού οργάνου

- Η ικανότητα που απονέμει το δίκαιο στο κρατικό όργανο για την επιτέλεση ορισμένου έργου/ συνιστά την υποκειμενική όψη και ταυτόχρονα την εξειδίκευση μιας κρατικής λειτουργίας (νομοθετικής, εκτελεστικής, δικαστικής)
- Συνιστά τον δεσμό του οργάνου προς το κράτος/ το όργανο παριστά το κράτος μόνο εφόσον λειτουργεί μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς του μόνον τότε η πράξη του οργάνου θεωρείται κρατική και παράγει έννομα αποτελέσματα
- Καθορίζεται μόνον από κανόνες δικαίου —————> αρχή της νομιμότητας
- Όχι δικαίωμα του οργάνου (δικαίωμα έχουν τα πρόσωπα), αλλά λειτούργημα/ ασκείται για λογαριασμό του κράτους (βλ. π.χ. άρθρο 47§1 Συντ.: Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα να χαρίζει, μετατρέπει ή μετριάζει τις ποινές...»/ δικαίωμα = αρμοδιότητα)
- Το όργανο δεν μπορεί να την απεμπολεί ή να τη μεταβάλλει, επεκτείνοντας, συρρικνώνοντας ή μεταβιβάζοντάς την

Διακρίσεις των κρατικών οργάνων

- **α) Κριτήριο:** *τρόπος διαμόρφωσης της βούλησης του οργάνου και άσκησης της σχετικής αρμοδιότητάς του*
 1. Απλό και αυτοτελές: όργανο που μπορεί να εκφράσει έγκυρα την κρατική βούληση χωρίς τη σύμπραξη άλλου οργάνου (π.χ.: Βουλή κατά την ψήφιση του Κανονισμού της)
 2. Σύνθετο και μη αυτοτελές: όταν απαιτείται για τον σκοπό αυτό η σύμπραξη δύο τουλάχιστον επιμέρους οργάνων (π.χ.: Βουλή και ΠτΔ για την άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας)
- **β) Κριτήριο:** *αριθμός φυσικών προσώπων που συγκροτούν το κάθε όργανο*
 1. Μονοπρόσωπα (π.χ.: ΠτΔ)
 2. Συλλογικά (π.χ. Βουλή)/ τα φυσικά πρόσωπα που απαρτίζουν το συλλογικό όργανο —————> όχι όργανα του κράτους, αλλά μέλη του συλλογικού οργάνου
- **γ) Κριτήριο:** *τρόπος με τον οποίο αναδεικνύονται οι φορείς του κάθε οργάνου και οι σχέσεις που υφίστανται μεταξύ περισσότερων οργάνων*
 1. Αναδεικνύοντα: εκείνα που αναδεικνύουν άλλα κρατικά όργανα δι' εκλογής ή διορισμού (π.χ.: η Βουλή τον ΠτΔ)
 2. Αναδεικνυόμενα: αυτά που αναδεικνύονται από τα αναδεικνύοντα

(Βλ. Δ. Θ. Τσάτσου, Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Β', έκδοση Δ', εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1992, σ. 19-21)

Η κυριότερη διάκριση: άμεσα και έμμεσα κρατικά όργανα

- Άμεσα όργανα: εκείνα που η συγκρότηση και οι αρμοδιότητές τους προβλέπονται και ρυθμίζονται κατά βάση απευθείας από το Σύνταγμα και δεν βρίσκονται σε σχέση ιεραρχικής εξάρτησης από άλλα κρατικά όργανα (π.χ. ΠτΔ, Βουλή)/ τα πολιτικά όργανα του κράτους
 - Έμμεσα όργανα: εκείνα των οποίων η συγκρότηση και οι αρμοδιότητες ρυθμίζονται κατά βάση σε επίπεδο κοινής νομοθεσίας και τα ίδια τελούν σε σχέση ιεραρχικής εξάρτησης προς άλλα όργανα (π.χ.: οι δημόσιοι υπάλληλοι/ βλ. και 103§1 Συντ.)
 - Πιο σύγχρονη διάκριση: Συνταγματικά και λοιπά κρατικά όργανα
- ↓
- Μόνο εκείνα που η ιδιαίτερη φύση και λειτουργία τους επιδρούν κατά τρόπο ενοποιητικό στο κράτος και δεν είναι νοητή η απάλειψή τους από το συνταγματικά προβλεπόμενο σύστημα κατανομής και περιορισμού της κρατικής εξουσίας
 - Οι όροι «άμεσα» ή «συνταγματικά» όργανα υπονοούν ότι η κατάργησή τους θα προσέκρουε στον σκληρό πυρήνα των μη αναθεωρήσιμων συνταγματικών διατάξεων (βλ. άρθρο 110§1 Συντ.: «βάση και μορφή του πολιτεύματος»)

(Βλ. Κ. Χ. Χρυσόγονου, Συνταγματικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σ. 405-407)

Αντικείμενο μελέτης: άμεσα (ή συνταγματικά) κρατικά όργανα

- Εκλογικό Σώμα
 - Βουλή
 - Κυβέρνηση
 - Πρόεδρος της Δημοκρατίας
- ←
- Μεταξύ αυτών «κύριον των μεγίστων» (Αριστοτέλους, Πολ. 1279 b 8 επ.) όργανο είναι ο Λαός στη στενή του έννοια, δηλαδή το εκλογικό σώμα → «ανώτατο όργανο»
 - Προσοχή: ΠτΔ → «ανώτατος άρχων»
Εκλογικό Σώμα → «ανώτατο όργανο»

Βασική βιβλιογραφία

- *Αντ. Μανιτάκη*, Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο, τόμος Ι, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σ. 39-41.
- *Κ. Χρυσόγονου*, Συνταγματικό Δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2003, σ. 221-226 & 403-408.
- *Ευ. Βενιζέλου*, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, Αναθεωρημένη Έκδοση, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2008, σ. 335-344.
- *Κ. Μαυριά*, Συνταγματικό Δίκαιο, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σ. 393-394.
- *Δ. Τσάτσου*, Συνταγματικό Δίκαιο, Τόμος Β΄, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1993, σ. 37-47 & 133-139 & 169.

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας

Δημήτρης Νικηφόρος

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Δημήτριος Νικηφόρος
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2012-2013

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

